

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N^o. 14.

Mercuri 5. Aprilie

1861.

Mesagiulu regescu,

cu care contele Aponi a deschis diet'a Ungariei
in 6. Aprilie 1861.

Maiestatea Sa Domnulu nostru tieninduse de parol'a s'a regésca data in 20. Octobre din anulu trecut, trimite prin mine corpului legislativu adunatu salutarea s'a plina de incredere. Elu acést'a o face in acea convictiune si credintia tare, cumca nu este prejudetiu, nu e ne'ntielegere si nu e pedeca, carea prin sinceritate si vointia curata, reciproca, barbata se nu se póta delaturá.

Pe candu Maiestatea Sa Domnulu nostru intre apasatórele'i grije produse de acestea timpuri serióse isi puse speranti'a in tienerea dietei, pe candu dela conclucrarea staturiloru si a reprezentantiloru acestei natiuni credintióse si cavaleresci asteptase alinarea ingrijiriloru apasatóre de parintesc'a lui inima, complanarea referintieloru incurcate si fericit'a deslegare a greutatiloru ce ecsista, — atunci elu a intimpinatu simtiulu constitutionalu si cea mai ferbinte dorintia a insúfletirii patriotice si nationale; ci elu va intimpiná inca si acea afectiune nobila, ce caracterédia pe natiunea unгурésca si carea este o proprietate a ei istorica.

Maiestatea Sa Domnulu nostru simte profundu, cumca déca memori'a timpiloru furtunosi cati au trecutu implú de grija pe locuitorii iubitei s'ale Ungarii, totu odata au casunatu si in parintesc'a inima a Maiest. Sale rane dureróse, si elu scie, cumca numai imprumut'a respectare a dreptului si considerarea intereseloru reciproce potu infintia concordi'a, incredere, sincer'a impaciniere, si ca numai acestea potu se aline acele dureri si suntu totuodata in stare de a pune temelii'a la unu viitoriu mai bunu si mai odihnitoriu.

Maiestatea Sa Domnulu nostru a conchiematu corpulu legislativu, pentru cá cu acel'a se se póta consultá despre reasiediarea starii constitutionale a tieriei, de asigurarea, acomodarea ei la cerintiele impregiurarloru, de perfectionarea ei dupa sciintiele esite din viéti'a practica, a facutu acést'a mai virtosu din acea cauza, ca dupa ce augustulu seu unchiu, Maiestatea Sa c. r. apostolica Ferdinandu V. a descinsu de pe tronu, dupa ce Inaltimea Sa prea iubituлу seu tata archid. c. r. Fraciscu Carolu s'aretrasu cu abdicerea sa de dreptulu domniei, domni'a preste monarhi'a intréga a devenitu la Maiestatea Sa, éra documentulu sunatoru despre acele acte se comunica totu cu acést'a ocaziune staturiloru si reprezentantiloru tieriei, spre a se coroná cu sacr'a coróna a celui dintaiu rege mare alu acestei tieri pe lunga stravechile datine, si ca mai 'nainte de acést'a prin estradarea documentulu seu regescu omagiálu, prin depunerea de juramentu in faci'a lui Ddiu si a Lumii, ne asigurá ca va implini cu credintia datorintiele sale catra iubit'a sa Ungaria si catra partile alaturate la aceeaasi, éra sie se'si asigure pentru toti seculii credinti'a neclatita a natiunii unгурesci.

Maiestatea Sa Domnulu nostru petrunsu fiindu de acestea scopuri sublime, este cu atatu mai gaf'a de a indestulá legalele pretensinni ale natiunii, caci ii place a crede, cumca tocm'a in puterea aceloru principii, care alipirea lui de asiediemintele constitutionale 'io ridica la trépt'a cea mai 'nalta a pietatii, natiunea inca tocm'a pe atat'a va sci sustiené cu sfin-tienia drepturile si auctoritatea domnitorului intregi si neclatite cá niste conditiuni neaparate ale conservarii si prosperitatii statului, va dá totu odata faci'a cu acelési ne'ndoite semne de credintia ale natiunii eredita dela strabunii sei, va sci apretia (natiunea) cu

sinceritate inca si legamintile seculare ce exista intre singularele parti ale monarchiei.

Maiestatea Sa Domnulu nostru isi cunoște de cea mai sfanta a sa problema, ca pe lunga asigurarea drepturilor sale de Domnitoriu, se reverse in proportiune drepta tóte binecuvantatele rezultate ale vietii constitutionale preste tierile si popórale s'ale, si cá in acésta referintia se ale cu totii, nu numai asigurarea propriei loru existintie, ci totu odata garanti'a si mijlocirea unui viitoriu mai fericitu pentru intregulu statu.

Augustulu nostru Domnitoru cu scopu de a conserva si intari intre tierile din care este compusu totalulu monarchiei acea legaminte seculara, care intemeiata fiindu pe unitatea aceleiasi case domnitórie si asigurata prin sanctiunea pragmatica, s'a adeveritu a fi celu mai siguru mijlocu atatu spre abaterea pericuilor din afara, catu si pentru inaintarea unui dezvoltamentu binefacatoru din launtru si a carei pastrare pe temeiulu reciprocei cointielegeri este ceruta atatu de interesele préinaltei case domnitórie, catu si de ale tuturoru popóreloru vietuitoru sub domnia aceleia, — in diplom'a sa emisa din 20. Octombrelu a. tr. a semnalisatu ce e dreptu acele principii care, privindu la schimbatele impregiurari dela asiediarea sanctiunii pragmatice incóce, potu se conduce spre consolidarea aceleia atatu in Ungaria catu si in alte parti ale imperiului seu; intr'aceea Maiestatea Sa simte, ca ordinarea constitutionala definitiva a acestoru referintie promite rezultatu mantuitoriu in acea mesura, intru care aceea se aduce in conformitate cu starea din launtru constitutionala a Ungariei.

Acéstea indemnuri au condusu pe Maiestatea Sa, candu a emisu diplom'a din anulu trecut. Scopulu acesteia in privintia Ungariei este restaurarea folóseloru constitutionii, éra in privintia celorualte provincii participarea loru la drepturi politice de a. ceeasi natura, éra cu privire la monarchi'a tóta sta intru aceea, cá in tóte acelea cestiuni si interese, care suntu comune tuturoru tieriloru din monarchi'a intréga se fia cu potintia cá se conlucre universitatea (totalulu) tieriloru constitutionale.

De si convictiunea tare a Maiestatii Sále c. r. de care s'a petrunsu in acésta privintia este, cumca simtiementulu sublimu alu datorintieloru sale de domnitoru, odichuirea ceruta pentru celelalte parti ale imperiului care au pasitu in calea dreptulu constitu-

tionalu, in urma statorirea sistemii constitutionale ceruta in modu imperativu prin referintiele materiale pentru monarchi'a intréga, — au facutu de neaparatu, cá Maiestatea Sa c. r. se si implinésca parol'a sa regésca data popóreloru sale in 20. Octombrelu a. tr. cu privintia la asigurarea drepturiloru constitutionale, — totusi Maiestatea Sa nu a potutu voi cá se delature nici competintia legala a Ungariei si ale partiloru impreunate de a se guberná in launtru seu pe sinesi insesi, nici drepturile care se repórta la aceleasi, nici acea inriurintia a ei, pe care o póte exercitá pe cale constitutionala asupra aceloru afaceri comune monarchiei intregi, care pana acumu se conducea fara inriurintia celorualte tieri numai prin singur'a vointia a domnitorului; pe care insa Maiestatea Sa le dechiara a fi de o natura, in catu de aci inainte se fia pertractate si ordinate pe cale constitutionala si prin participarea reprezentantiloru din aceleasi tieri.


Deci déca Maiestatea Sa in urmarea diecesiunii sale de a si schimbá sistem'a gubernamentalá cá o consecuintia neaparata a trebuitu se emita actele privitoare la schimbarea acésta mai nainte de ce corpulu legislativu alu Ungariei siar fi inceputu activitatea sa constitutionala, totusi provóca cu tóta increderea pe acelu corpulu legislativu la pertractarea cestiuniloru ce se repórta aici, cum si a moduriloru, prin care dupa ce pusetiunea imperiului s'a schimbatu, acea schimbare a sistemii se se puna in ordine definitivu si se se cerce aducerea ei in armonia cu starea constitutionala a Ungariei intru tóta sinceritatea inimii. Maiestatea Sa doresce cá obiectele aceste se se ia la desbatere cu atatu mai virtosu, cu catu este mai neaparatu, cá interesele iubitei sale Ungarii se ajunga la valóre indata dela inceputu, candu se va pertractá caus'a generala a monarchiei intregi. Maiestatii Sale ii place a sperá, cumca staturile si reprezentantii tierii respicanduse intru tóta sinceritatea intr'ó cauza cá acésta de care suntu interesate tóte popórale iubitoare de pace ale monarchiei in gradulu celu mai inaltu, voru tienea inaintea ochiloru esemplulu aceloru strabuni, carii drepturile patriei loru constitutionale au sciutu se le impace, se le imbine si unésca cu cerintiele timpului si ale impregiurariloru. Referintiele acelea care au imultitu mai tare grijile Maiest. Sale, au casiunatu si aceea, ca pe cundu se decise a restaurá institutiunile constitutionale ale iubitei sale Ungarii, n'a veditu ca

ar fi cu potintia de ale restaurá pe acelea dintr'odata si in o mesura cá aceea, precumu iar fi doritu inim'a cea parintésca, din cauza ca a fostu constrinsu cá, cu privire la re'ntregirea tiei, la evenimentele cate au int'revenitu, la simtiemintele nationale si constitutionale desvoltate in tóte popórale, se lase timpu si modu de complanare fara nici o sila, ci aceea si se urmedie din buna voia si in pace; mai departe Maiestatea Sa a fostu constrinsu cá cativa articuli din legile tiei, carii judecandu'i din esperiintia, n'au datu garantia destula nici pentru conservarea drepturiloru suveranului, nici pentru tienerea legamintiloru monarchiei in tóta intregimea loru, se'i suspinda, pana candu se voru luá la o revisiune pe cale constitutionalá. Deci tocm'a pentru aceea cunoscundu Maiestatea Sa alipirea tiei catra santieni'a legii, tiendu de alta parte in ochi desvoltamentul referintieloru actuale, cumu si datorintiele sale de domnitoru care purcedu din acelea, nimicu n'a doritu mai ferbinte, decatu cá tóte acestea obiecte care 'i facu atat'a grija, comunicandule cu corpulu legislativu alu iurbitei sale Ungarii in tóta increderea, se póta aflá in zelós'a lui confaptuire o proptea puterósá, eara in simtiemintele'i constitutionale odiehnire, a doritu aceea cu sinceritate, cá se aiba ocaziune de a intari pe tíera in acea convictiune, ca Maiestatea Sa isi cunósce de cea mai placuta problema a vocatiunij sale de domnitoru intru multiúmirea dorintieloru mantuitóre ale natiunii.

Maiestatea Sa indemnatu de scopulu acest'a a implinitu cu placere acea dorintia comuna, cá desbaterile dietale stramutanduse indata la Pesta, se se continue acolo, éra apoi pe candu Maiestatea Sa a conchiematu dietele spre a desbata asupr'a susu atinseloru doue obiecte de cea mai mare importantia, isi pastrédia totuodata a le impartasi la timpulu seu propusetiunile sale regesci, privitóre la implinirea deregatoriiloru tiei si la alte lucruri naintatóre de prosperitatea publica a tiei.*)

*) Cititorulu se va mirá póte, cumca acestu cuventu de tronu in traductiune romanésca sémána a fi pe alocurea prea intunecatu, acela in sa care'lu va fi cititu si in originalulu ungurescu, va aflá in trensulu unu stilu, carui asemenea nu s'a mai vediutu la nici o natiune intr'unu actu publicu destinatu a se ceti si intielege de catra toti locuitorii tiei. Jurnalele nemtiesci s'au vediutu constrinse a traduce acestu

Primirea Ilustritatiei Sale D. Comite supremu alu Zarandului

Ioane Pipos la locul oficiului. 
(Urmare din Nr. tr.)

La 5 óre dupa amédu se facú in ospetari'a din Baia Crisiului unu prandiu mare de o suta de persóne in onóra Comitelui supremu, la care fú invítatu prin o deputatiune din romani si magiari compusa. — Se redicara mai multe toaste, anume Ilustritatea Sa redica trei, unulu pentru Imperatulu, altulu pentru fratietatea natiuniloru, si alut'reilea in limb'a magiara pentru poporulu comitatului. D. Prota Moldovanu pentru Imperatu si casa Habsburgica. D. Ribitzei pentru contele supremu — D. Chireni pentru constitutia — D. Francu éراسi pentru constitutia, facundu deschiliuire intre constituti'a drépta si nedrépta, si argumentandu pentru o constitutia drépta — D. Cisarulu pentru cancelariu anlicu — D. Hieronimu Moga c. r. adjunctu preturialu pentru archipastorii romani, precum si pentru literatii romani — Notariu D. Siuluti unu pentru comitele supremu, altu pentru archipastorii romani, pentru Baritiu si ceilalti conducatori ai natiunei romane, alu treilea pentru sincer'a infratire romano-magiara. — D. proprietariu Nagy Latzi pentru romani dela Campia; D. Spiridonu Fetti redicandu pocalulu pentru poetulu magiaru Vörösmarti insemnandu ca acest'a cá magiaru totudeaun'a a scrisu magiaresce in folosulu natiunei s'ale, ear' romanu dela Campia cá romanu se nevoiesce a desceptá romanulu in limb'a magiara lui straina, si nu in cea romana a maicei s'ale, lá ce magiarii intonara Szózatulu — D. Fetti se scula inca odata si redica pocalulu pentru D. Andreiu Muresianu, pentruca acest'a cá romanu, in folosulu natiunei sale a scrisu totudeaun'a in limb'a maicei s'ale romane — pre ce romanii inca ecsaltati cantara „Destéptate romane“ petrecuti

cuventu numai pe deasupr'a, scotiendu'i numai intielesulu, fara a'si face pré mare scrupólu din expresiunile si periódele preste mesura maiestrite. Jurnalulu Magyar Ország afla, ca stilulu scuitu si maiestritu alu acestui cuventu aru dá in ochi sei acea adevertintia, cumca ministrii unguri, carii lau compusu, n'au mai sciutu cumu se acopere si se invalue cerbicós'a lupta politica, ce au avutu ei a tiené cu ministrii nemtiesci ai Austriei.

de maiestrosulu instrumentu masicale alu genialului artistu Sandor din Deva si alu chorului seu — nóptea la 12 óre se celebra sub ferestrele Ilustritatei Sale o serenada. — Sub intregu decursu acestor'a se detera semne vederóse de simpatii din partea nátiunei diferite. —

Pana candu yomu primi date mai autentice des pre intrég'a constituire si despre procederea observata in Zarandu din man'a prima ne facemu reflexiunea asupr'a celoru scrise prin jurnale straine anume din „Korunk,“ in contra procederei Illustr. Sale D. Comite alu Zarandului.

Domniloru! De ce nu vreti se fiti drepti intru anim'a vóstra?! Art. XVI din legea de 1848, pentru a carei inviolabilitate pledati atatea verdi si uscate, contine curatu negru pe albu, ca in Partibus se póte introduce limb'a maioritatiei in puterea proprielor statute ale comitatului de limba oficiala. — In tóta Ungaria si Banatu a'ti tractatu limb'a romana, cá pe o umbra de spini, n'ati respectat'o nici atata pe catu pretinde oficiulu crescinescu alu deaprópelti; „ce tie nu'ti place, altuia nu face.“ Si acumu déca unu barbatu cu anim'a lá loculu seu, care'si stimédia limb'a si nátiunea, se folosese de dreptulu nedisputatu alu maioritatiei municipale si ve dovedesce, care e calea dreptatei si a egalitatiei chiaru si in puterea concederiloru legi din 1848, ilu descrieti acumu cá pe unu barbatu dusimanu si reactionariu.

Hei! acumu ve intelegemu Domniloru! La Dvóstra reactionariu este sinonimu cu or ce nu e magiaru seu magiaromanu, prin urmare totu acela, care lucra dreptu si nu numai prefavorandu pre magiari, acela e reactionariu.

Intrebati nobilimea dia secuime Dloru, unde a servitu D. Pupos, si ve va spune, ca elu a sciutu a trage inimile tuturor cu purtarea lui cea esemplara, éra eu audii acést'a si din rostulu DD. baroni alesi. —

Ve plangeti ca ati fostu putini representati intrunu comitatu cu maioritate absoluta romana, ci nu aveti cuventu. Domniloru! Cititi in „Korunk“ Nr. 85 si vedeti cum respectédia fratii magiari reprezentatiunea romaniloru. D. Comite br. Georgiu Kemény conchiema comitetulu de alegere in Turda dupa nume si intre vr'o 86 de persóne, ea gacici! cati romani au conchiematu? vr'o 4 — 6 insi vii si unulu ni se pare ca'i mortu déca e Protu J. Szakalai. Ve intrebamu

acumu ca totu comitatulu Turdei unde romanii facu maioritaté, n'are mai multa intielegintia romana? Vedeti cumu lucrati Dvóstra? Ati fi doritu ca si bravulu si meritatulu nostru barbatu I. Pupos, comitele Zarandului se faca asemenea? Vedeti dar' ca romanulu arata in fapta simtiulu de dreptate, care la Dvóstra sta camu cá funi'a in sacu?! Aici ve aratati, ca sunteti marinimosi, éra nu numai in vorbe góle, ca acésta e singurulu midilocu de a ne poté infrati, déca vomu fi drepti unii catra altii, ear' nu lupi unii altor'a. —

Romanii ar' fi potutu reclamá in contra multoru barbatidenumiti in posturi, cu unii ce erau in 1848 judi de sange inse pentru pretiulu infratirei le amu lasatu tóte dupa spate acoperindule cu velulu uitarei, si Dvóstra in resplátire pentru acést'a vorbiti despre barbatii nostri detragundule, pentrucá voiescu a ne fi drepti si nóue si vóue fara prefavorarea unuia asupra celuilaltu!!! — Quiquid agis — respice finem. —

In urma cá se sciti catu de multu pretiuescu romanii pre barbatii loru cei credintiosi patriei si nátiunei, ve comunicamu numai adres'a D. episcopu din Gierla, care o tramise indata dupa denumirea prea'naltá a D. Pupos de Comite cá gratulare la oficiu: aceea suna asia:

Maria Vóstra!

Din gratia Maiestatei Sale c. r. apostolice constituitu fiindu Marirea Vóstra de supremu comite alu comitatului Zarandului, pentru acésta preinalta incredintiare imperatésca, Noi, veneratulu meu capitulu si clerulu cu popórule ne bucuramu si suntemu indestuliti!

Acésta bucuria cu atata este mai caldurósa, cu catu in cunoscut'a persóna a Mariei Vóstre cá fiului nátiunei nóstre avemu garantia ca sperantiele si dorintiele poporului romanu se voru implini, si Mariea Vóstra dupa insusirile cele deschilinite si marinimóse, cari le aveti, dupa potentia veti lucrá pentru indestulirea multelor trebuintie si pentru incetarea lipselor celoru soçiale si administrative, precumu si pentru implinirea dorintieloru nationale.

De aceea poftimu din anima, cá Marirea Vóstra in carierea acésta stralucita cu dorit'a sanatare si binecuventare cerésca si pamentésca, provediutu se poteti folosi santei Maicei Besericei, dulcei patriei si nátiunei in indelungati ani spre bucuri'a nóstra

a tuturor. Carii afepturilor fratiesci, recomandati cu deschilinita onóre suntemu.

Gierla in 10. Februaru 1861.

Alu Mariei Vóstre

preiubitoriu parinte in Christosu
Ioan u Alexi m. p.,
episcopulu diecesei Gorlei.

In trecerea Illustritatei Sale prin Brasiovu si Orestia romanii siau facutu reverintiele sale, cu aceeaasi bucuria si stima, cu care faceti si Dvóstra, fratiloru unui barbatu inaltiatu din sinulu Dvóstre, si candu ilu vedemu, ca densulu se arata in fapta a fi si ministru alu dreptei egalitati poruncite prin lege atunci ne tienemu mandri cu barbatii nostri, si pentru neatacabilitatea onórei loru ne aflamu obligati a ve face atenti, ca natiunea romana din tierele ce tienu de corón'a Ungariei privesce or ce atacu de onóre alu barbatiloru ei comprobati de o nedreptatire si despretinire a intregiei natiuni, precumu stimarea loru o primesce cá unu reflexu alu stimarei natiunii. Se crutiamu dara córdele cele mai delicate si se fimu drepti unii cátra altii. Se asceptamu inca pucinelu si vomu vedé, ca comitii romani abuna sama voru fi mai drepti cátra fratii magiari si sasi din raionulu loru, decatu cumu voru fi comitii magiari si sasi fácia cu romanii de supu ei.

Tieneti acést'a in seriós'a luare aminte si ve veti convinge.

— b.

Sinodu!

Unu coloiuiu între Petru si Ioanu,
in Ardealu 1861.

P. Earasi Sinodu, pana se voru toci, séu deschide urechile fiesce carnia? ba nu! pentru ca nu voimu a vatamá audiulu nimeniui, ci mai virtosu dorimu cá acela pe calea cea mai moderata fratiesce se se únésca cu vederea, cá asia pasindu mana in mana la olalta se se convinga totu insulu deplinu despre opiniunea publica a inteligentiei romane despre lips'a sinódeloru.

I. Dieu frate ai si uitatu se'mi dici báremu vre o vorba despre dorit'a nóstra re'ntalnire, — ai si uitatu ca astadi tóta lumea politicédia, si pe mine inca nimica nu me interesédia atatu de tare, decatu a mai audi ceva despre starea nóstra politica, si tu acumu numai cá din seninu me aduci intr'o stare asia de delicata, catu nu sciu ce se cugetu de tine, déca te

audu vorbindu despre sínóde, — au n'aru fi mai cu cale cá se'mi spui ceva mai de aprópe si mai antaiu despre decursulu adunarii nationale dela Sibiu, si despre resultatulu ei, se'mi spui óre comisiunea aléssa asternútau representatiunea cuviintiósa, ce au avutu de a o face pe temeulu politiculu — Maiestatii Sale deadreptu prin o deputatiune, de órece despre aceea inca nici o scire nu neau impartasitu Gazetele romane, séu dóra numai cu ocaziunea conferintiei dela Alba Carolina se va substerne Escelentiei Sale c. r. presiedinte alu Cancélariei pentru de a se asterne Maiestatii Sale? caci eu din partemi asia credu, ca inbunatatirea starii nóstre politice nationale merita totusi a avé o preferintia inaintea starii confesionale, chiaru si in discursulu de tóte dítele? Apoi despre activitatea comisiunei permanente inca n'audimu nemica, ce e? cumu? De ce nu?

P. Intr'adeveru debue se me mirediu de pasii cei gigantici, carii tu iai facutu dela a nóstra despartire in interesulu politicu, dara pe mine se me ierti, eu acuma nici decatu nu'su dispusu a politisá, pentru ca starea politica depinde dela impregiurari, si alte eventualitati din launtru si in afara de tiermurii monarchiei, éra nu totudeann'a dela dreptulu naturalu si dreptate, cu atata mai puçinu dela discursulu nostru, — apoi e si mai cu cu cale a páusá acuma puçinu, si a asceptá cu sange rece resultatulu dupa conferintia dela Alba-Iulia, care ori cumu voru fi, pentru noi nu póte reu a reesi.

De altumintrelea fi frate incredintiatu, ca starea nóstra cea religiósá e legata strinsu cu cea politica, si nu se potu desparti nici decatu una de cátra alta, — ca de amu avé barbati de tóta starea ori si catu de invatiati si díelosi, pentru de a incepe lupt'a pentru imbunatatirea starii nóstre politice, aceia totusi ar' eladi cas'a numai cu trei pareti, lasandu alu patrulea deschisu pentru ventu, furtuni, ploi, néua si pentru toti inimicii nostri, déca ei nu voru avé inaintea ochiloru totudeodata si imbunatatirea starii nóstre religiósé.

I. Te rogu ai bunatate a'mi spune dara ce avemu de a face si in privintia acést'a!

P. Noi frate n'avemu de a face nimic'a, decatu a descoperi archiereiloru nostrii celoru díelosi opiniunea publica — ce domnesce in genere — pentru lips'a tienerei sinódeloru generari, in care singuru nepotemu consultá despre imbunatatirea si a starii nóstre religiósé — confesionale.

I. Eu candu asi sci ca afara de tene nu m'aru audi nimene altulu, inca asi avé multe de a istorisá, si multe scaderi de a descoperi, cá asia se vie acelea la cunoscinti'a pré santitului nostru archiereu spre vindecare intrunu sinodu; — e, da mie téma, cá mioi aprinde paie in capu, ba 'mi e téma chiaru de persecutiune din partea D. protopopu (?).

P. Da de actia fiscala nu 'ti e téma?

De aceea nu, ca eu nu voiu incriminá si calumniá pe nimene, ci numai fapte adeverate a'si da inainte, séu aceea ce vorbesce, — poporul intregu la care nime in lume nu e in stare ai deveni cu investigatiunea in capetu, ci celu inegritu de catra opiniunea publica debue insusi, ca prin fapte legale — contrarie opiniunei publice — se se spele si limpediesca.

P. Da ce se vorbesce, — spunemu fara retie nere — ca din ce cauza nu s'au ténutu sidóde pana acuma, si nu se aude detierauritu aici in tempnu acesta, ca dóra s'aru téné, — pe cine invinovatiescu intr'aceia, pe Escelentia Sa mitropolitulu si Ilustritatea Sa episcopulu dela Gherla, pe Reverendissimi Domni capelularisti, séu pe protopopii diecesani?

I. Despre Escelentia Sa mitropolitulu Alesandru Sterca Siolutiu se vorbesce, ca se lupta ca unu parinte santu pentru recastigarea drepturilor constitutionali, ce leau avutu beseric'a nóstra inca in timpulu unirii sub mitropolitulu Atanasie pe la anul 1700, ca pentru cea mai scumpa avere, si unica cale de a scapá de totala cutropire religiósá si nationala, — unic'a cale ducatórja la o adeverata fericire spirituala, — si cumea lupt'a acést'a a inceput'o pe calea petitiunilor si remonstratiunelor la Maiestate si scaunulu apostolicescu alu Romei, — dara tocma pentru aceea n'au fostu pasii Escelentiei Sale incoronati de unu resultatu doritu pana acuma, fiindca pré Santi'a Sa n'au fostu spriginitu destulu de catra DD. capitulari si protopopi — firesce ca estia n'au potutu alu sprigini in masa de órece nu s'au ténutu sinodu, — éra despre Domnii capitulari se vorbesce, ca unii dintre DD. Sale s'aru fi interesatu mai multu de viitoriulu seu propriu, si de grati'a acelora, carii au tiesutu sistem'a absolutistica — adeca calea intunerecului si a sclaviriei religióse pentru noi — decatu de caus'a bisericeii si a clerului; pentrucá credea ca prin pasivitatea aceasta si prin indiferentismu mai lesne sior' poté castigá merite, de a fi la tempulu seu ajutati la o trépta mai 'nalta (?) si din a-

césta cauza mai cu sama se nu fi pusu umerii la o lalta cu Escelentia Sa in caus'a clerului — ce io inse neavendu date mai de aprópe — nu o credu, de si asia se vorbesce in tóte partile; — cea mai mare scadere o atribue opiniunea publica totusi Escelentiei Sale Mitropolitului déca n'au reesitu cu lupt'a cea santa, pentrucá n'au urmatu — in convingerea s'a cea legala — aceea ce se dice despre romanulu celu intieptu „ca face si face,“ inse acést'a sub sistem'at eroristica absolutistica, fara ajutoriulu clerului — inca nu érá cu putintia, si tocma sistem'a acést'a, care prin concordatu au injugatu clerulu — fara de alu intrebá — n'au iertatu nici tienerea sinódeloru.

Éra despre Ilustritatea Sa episcopulu dela Gherla se vorbesce, ca zelulu seu religiosu si nationalu, ilu duce pana intracolo catu se'si déie si camési'a pentru fericirea clerului si natiunei sale, ce au dovedit'o in fapta cu redicarea unui seminaru pentru crescerea teologiloru, fara de a fi capatatu competiti'a s'a dela Blasiu, séu nu deplinu, si fara se i se fi asignatu plata pentru profesori, — cu intemeierea a unui fondu pentru prentesele veduve, concurendu din partea s'a cu o suma insemnata, — cu visitatiunea a unei mare parti din Diecesa, si cu premiarea mai multoru docenti dela scótele comunale, — cu vreo siésa calatorii intreprinse la Viena in caus'a clerului, si cu emiterea cerculareloru in caus'a nationala, — daca totusi nici unu pasiu facutu inea nu s'iau ajunsu deplinu resultatulu doriu, caus'a éra e aceea, ca clerulu inea nu avú norócirea de a se convinge in corpore prin consfataire personala la olalta despre intentiunile cele sante ale Archiereului seu, si cá se'lu pótá pe Santi'a Sa pe acésta cale in pasii cei buni sprigini, — candu din contra d. e. fundulu veduveloru aru fi potutu — prin o subscriere si conlucrare intr'unu sinodu diecesanu a cresce la o suma de diece ori mai mare, anumitu daca ratiociniurile s'aru publicá pe totu anulu si prin Gazete — si amesuratu intentiuniloru celoru bune archieresci s'aru fi potutu intemeié si alte institute prin calea subscriptioniloru primite si de catra sinodu; — lips'a sinódeloru inse au adustu acelu reu si in dieces'a acést'a, ca atatu clerulu din partile Transilvaniei, catu din ale Ungariei pe unele locuri pasii cei de sant'a intentiune ai Ilustritatii Sale iau primitu cu recéla si esemplulu celu bunu nu lau urmatu, — ba tragundu Santi'a Sa pre cei excesivi la respundere, s'au

latitu faim'a, ca Illustritatea Sa aru fi unu catolicu absolutisticu, partinitoriu de celibatu — de schimbare de altare — ce inse despre nici unu romanu de ritulu orientalu nu se póte supune — si de alte institutiuni absolutistico catolice, care voru se ne resipésca si cea din urma umbra a disciplinei si ritului berericei nóstre greco-unite, — nejudecandu inse unii cá acestia, ca prin sistem'a decadiuta absolutistica, si alte cercustari nefavoritóre au fostu justificati si pasii Illustritatei Sale, daca n'au procesu intru tóte dupa pravila, care numai de nume e cunoscuta chiaru si in Blasiu, si a careia reformare dupa lips'a si spiritulu tempului e preste mesura simtiitória, inse cu durere inca nu vedemu pre nici unulu dintre Domnii Canonici a se fi apucatu de acésta, cá de o pregatire inlesnitória pentru sinodulu, care nu se mai póte amaná, — nejudecandu mai incolo unii cá aceia, ca Illustritatea Sa episcopulu Gherlei a avutu de a crea tóte din nemic'a! de a pune stavila la mii de abusuri latite intre clerulu lipsitu de ceru'ta educatiune, de órece prin unele tracturi protopopesci, afara de protopopi abia, se mai aflá cate unu preotu, care se fi absolvatu baremu clasele normale. —

(Va urmá.)

BCU Cluj / Central University Library

[D. adv. **Alexandru Bohetieliu** a sa.

lutatu pe Comitele C. Dobocei b. Banfi

in fruntea unei deputatiuni romane asia:

Illustritatea Vóstrz Domnásle Komite sápremž!

Amž venitž mi nói dn nšmеле kонационалорž romaní dn komitatžlž Džvžci sž te vinepentžmž dn poza demnitate, da kare emti denžmitž prin gradia Maiestždii Sale Mareljé prinčipe alž Transilvaniei la propšperea Esč. C. D. Kančelariz Trans. azlikž.

Štiindž kž manždžčerea desvatehorž in komitate žnde are a se pertrapta pre delikatžlž ozientž: pretepcisneea nađ. romane, dela a kžreí nimerita šif isčta resolviře va atžrna feričiřea patriei ší sórtea amvelorž nađionalitždii dn komitate, este denžsž dn mžna komitelžlž sápremž; štiindž mai dnkolo kž kescđisneea nađionalitatei romane sžv manždžčeri streini, ší ~~ferž inoziņa~~ ~~nóstrz~~ de žnž seksžlž dnkóče de 4 ori saž pertraptatž ší totždean na mai tare amž fostž nedndrentždii, mai tare amž fostž dnpišvi kžtrž neriře, plžv kžndž amž kžzžtž kž tođii dn grópa desnađionalisžrei prin frađii magiarí, nšmai pozž sžpatž,

de kare avia avemž speranđž akžmž de a potea sčžpa.

Speramž kž dn komitatž Džvžci, kare e dnlo-kžitž dn čea mai mare parte mai nšmai de romaní ni ce va da de komite sápremž žnž romanž; dnžv če dn-sž Esčelendia Ca D. Kančelariz kž alđii ori až privitž kžmpžna drentatei almiņtre esčlikž „egala dnndrentždiře.“

Žnikžlž soladž ž ne este, kž dnntre magiarí ne Illustritatea Vóstrz ni teaž datž Komite sápremž ší nž žnžlž de aceia sčv a kžrži kžrmpžre dn žnšestžlž anž 1848 saž nškatž romanii ka pštride, ne I. V. ne kare te kšnóštemž de omž toleranť, žsde drentž ší žnžlž dn nšđinii kонационалi ne kare dn pžtemž izvi ší stima.

Nž pentř demnitateea ovičizlž doriamž sž avemž komite sápremž žnž romanž, čí pentř kž dn trista esperinđž štiimž kž dšperire, sžferinđele nóstre nađionale nšma žnž romanž de simte, ší nšmai žnž romanž le póte kžmtiga vindekareea ašelora.

Kž dšpere! ne kžmž magiarii se lasdž kž drentžri istoriče, ašia noi ne potemž žedí kž sžferinđe istoriče de 4 seksžlž.

Nađisneea romanž, kare dnžv desčžlekareea magiarilorž dn asta dšče patrie žnde de kžtrž stržžvniš poštři ferž vine primidi, dn mai mžlđii seksžlž až tržitž ka nađisne politikž dn tóte drentžriče četždenesčii asemeenea kž čelelalte nađionalitždii.

Dn ačestž tiimž romanii ka žnž poporž izviťoriz de patrie až anžrato dn kontra tžtrorž inimičilorž, ší inťre nšmеле čelorž če až grždatž patriaťrčilorž až altorž neamici, nič žnž nšme de romanž na veí a-šla, da veí ašla dnťre anžržtorí ne Ioanž ší Matež Korvini, ne Nikolae Ola, Gedí, Dobo ší alđii.

Kžmž saž nšrtatž magiarii oadž kž frađii aristokrađii romaní, marťorž e istoria, sžv Ioane Zapolia, Baivoda Transilv. až mžntžitž de neriře ne aristokrađii magiarí dn Šngaria, kž kare eraž amerinđiađii de feria plevei Šngariei, kž Doža seksžlž dn feršnte.

Sžv stžndardele prinčipilorž patriođii Bočkai, Berlen ší Pađođi až princž arme, ší až kžmtigatž magiarilorž proteestanđii dn Šngaria livertate reliđionarie, až dnždatž gloria nšmelž magiarž, až anžratž aztonomia Transilvaniei, dn kare temž Trans. šiaž a-žnšsž kžlmea poterei, kžlmea splendórei ei —

Tóte ačeste kž če ni saž remžneratž? Čea dnťlž vinečere kž aceia, kž nađisneea romanž kž pozilimeea ei dn prezžv saž žežitž de tóte drentžriče žetžđienestž, šiaž nerdžtž drentžlž ka nađisne poli-

тікъ ші попоралъ? елѣ саѣ ліпітѣ де глєвъ; ёръ а 2. къ ачєєа, къ че амѣ къштїгатѣ протєстанцілорѣ Ън-гарїі дн Ънгарїа, саѣ лєатѣ дєла пої дн Трансїлванїа, адекъ лїбертєатєа рєліцієї, де нѣ нѣмаї рєліцієнєа пѣс-трѣ орієнталѣ, чї тѣтѣ націєнєа романѣ дн рєкзпѣс-чїнда атѣторѣ мєрїтє саѣ декларатѣ прїн лєїлє патриєї нѣмаї де „coleratъ „usque ad bene placitum principis et regnicolatum“ батѣр къ romanїї де ачєштї тїмпнї саѣ мєрїтатѣ маї тарє пєнтрѣ патриѣ, че доведєскѣ мїїлє де дїпломє новїлітарє алє romanїлорѣ, де пє а-чєштї тїмпнї шї дєла нѣмїції прїнчїпї къштїгатє.

Націєнєа романѣ деспоїатѣ де тѣтє дрєпѣтрїлє політїчє прїн вѣнзарє де сѣндє, прїн конжѣрарєа чє-лорѣлалтє націєнї п'аѣ днчєтатѣ амї їзвї шї апѣра па-триа, нїчї аѣ днчєтатѣ а протєста дн контра нєдрєпѣт-цірїлорѣ апѣсѣрїлорѣ атѣтѣ рєліціѣнарє кѣтѣ шї політї-чє, дар тѣтѣдєавнєа пє тєрєнѣ лєгалѣ шї констїтѣціѣналє, амїа дн тїмпнї маї пої аѣ рєкѣратѣ Іа Леопѣлдѣ чєлѣ тарє фѣрѣ нїчї знѣ рєсѣлатѣ, аѣ рєкѣратѣ новїлітєа шї клєрѣлѣ Іа Мєрїа Терєсіа шї дієта дн 1744, къ чє рєсѣлатѣ? пє снєпє арт. 6. дн ачєлѣ амѣ, дн карє дн лѣкѣ сє'шї рєкѣштїцє прєавѣтєлє дрєпѣтрї дє на-цієнє політїкѣ, пє їмпартє новїлітєа романѣ днтрє 3 націѣналїтѣдї!

Дн контра ачєстѣї фантѣ нєомєнѣєѣ аѣ аштер-пѣтѣ Іа трѣнѣ шї Іа дієта дн 1790/1 фѣлїмѣса пєтіці-знє а новїлітєї, клєрѣлѣ шї чєтѣдєнїлорѣ romanї.

Чє аѣ фѣстѣ рєсѣлатѣлѣ ачєстєї пєтіцієнї? Саѣ чє-рѣтѣ пєдєпса де пѣта їнфїдєлітатїс дн контра єпїско-кѣпїлорѣ І. Бѣвѣ шї Герасїм Адамѣвїч; саѣ чєрѣтѣ дрєп-тѣрїлє кончєтѣдєнєштї дн 1841, фѣрѣ нїчї знѣ рє-сѣлатѣ. —

Саѣ днѣтѣ пєтіцієнєа їсторїкѣ а romanїлорѣ дн 1791 дн а. 1848, чє їаѣ фѣєтѣ рєсѣлатѣлѣ?

Фрації маїарї саѣ фѣкѣтѣ а пѣ пє днцєлєцє до-рїнцєлє пѣстрє дє атѣтєа орї, чє сє афлѣ днтрє актєлє дієтєлорѣ, шї зїкѣ дє о партє къ прїн лєїлє дн 1848 стєрѣндѣсєє рѣбѣтєлє саѣ фѣкѣтѣ дєстѣлѣ дорїнцєї ромѣнї-лорѣ; їарѣ дє алтѣ партє зїкѣ, къ пої амѣ фѣстѣ нѣмаї їн-стрѣмєнтє дн мѣнїлє рєакцієнєї; нѣї нїчї дє кѣмѣ дрєпѣтѣ нїчї знѣ асєртѣ нїчї чєлѣлалтѣ, пєнтрѣкѣ пѣнкѣтѣлѣ дє кѣпєтєнїѣ алѣ пєтіцієнїлорѣ націѣналє романє, пѣ аз фѣстѣ стєрѣрєєа рѣбѣтєлорѣ, вє сѣв ачєлє нїчї къ

дєтєа тоцї, чї а фѣстѣ рєкѣштїгарєа дрєпѣтрїлорѣ на-ціѣналє політїчє шї стєрѣрєєа єкспрєсѣ а нєомєнѣєє-лорѣ лєїлє апрѣваталє, конпїлаталє дн контра єї адѣсє, шї амїа дн а. 1848 тоцї ачєїа карє аѣ апѣратѣ кєсєа націѣналїтѣдїї аѣ фѣстѣ пєрєсєкѣтѣї къ рѣвїє, фѣрчї шї глѣнцѣ, тѣтѣрѣлѣ ачєстѣрѣ пєрєсєкѣдїєнї сѣтѣршїтѣлѣ Ієаѣ пѣсѣ нѣмаї жѣгѣлѣ конѣнѣ, карї латѣ пѣртатѣ къ тоцї дн 12 апї шї дє карє, ка дѣрѣ сє сѣкѣпѣтѣ, сїнчєрє мѣр-тѣрїсєскѣ, къ пѣ амѣ нїчї акѣтѣ нїчї знє спєрандѣ, днтрє тѣтє ачєстє кєсєа націѣналїтѣдїї аѣ рємасѣ тѣтѣ пєрєсолѣватѣ.

Днтрє євєнїмїнтєлє прєсєнтє єзрѣнєнє фѣ фєрї-чє шї патрїа пѣстрѣ а і сє ївї Іа тапєтѣ шї днтрєвє-рєа констїтѣдїєї єї, Іа днчєпѣтѣ дн їнїмѣ пє вѣкѣратѣ тоцї romanїї шї спєратѣ къ тоцї знѣ вїїторїс маї фє-рїчїтѣ, спєратѣ къ націєнєа маїарѣ днвѣдѣндѣ дн трїєтѣлѣ трєкѣтѣ дє 12 апї, кѣтѣї дє амарѣ а фї дєс-пѣліатѣ дє лїмѣ, дє дрєпѣтрї шї дє націѣналїтєа по-літїкѣ, сє вѣрѣ сїлї дн тѣтє пѣтєрїлє пєдндрєпѣтѣдїрїлє прїн єї шї прѣтѣпѣрїндїї лорѣ пѣвѣ кѣшїєнєатє алє вїп-дєка, шї дн їнїмѣ сїнчєрѣ сє вѣрѣ сїлї тѣтє дрєпѣт-рїлє політїчє націѣналє, дє карє пѣрїндїї лорѣ пєаѣ жєфѣїтѣ, дє вѣлѣ вѣїє а нї лє рємїтє, къ атѣта маї тарє къ сѣпѣтѣлѣ конпїшї, къ дє аѣ вїаѣлѣ констї-тѣдїєлє нї лє вєа да тїмпнїлѣ, шї атѣнчї пѣ лє вѣмѣ фї лѣтєї къ вѣрѣ рєкѣпѣштїндѣ даторї; да сѣпѣтѣлѣ кон-пїшї шї дєспрє ачєєа, къ дн патрїа пѣстрѣ констїтѣдїє шї фєрїчїрє дѣравєрѣ нѣмаї амїа пѣтє фї, дарѣ сє вѣрѣ къштїга тѣтє націѣналїтѣдїєлє, рєспєктарєа лїмѣєї дн тѣтє афачєрїлє пѣвлїчє їнтрѣ асємєнєа къ чєа ма-їарѣ, пої єгѣ пєгѣ єс дієсѣ маїарѣ нємѣтє пє рѣї-пєлє чєлорѣлалтє націѣналїтѣдїї дєла Баїа пѣлѣ Іа ма-рєа нєгрѣ асѣтїї о крєдєтѣлѣ къ нєвѣтїндѣ, пє кѣтѣ шї о Дакѣ-Romanїѣ, карє нїчї къ єстє фѣтѣ дн крєрї дє romanѣ, дарѣ о Romano-Ънгарїє фєрїчїтѣ о крєдєтѣ шї о дорїмѣ.

(Дєаѣ дєспрѣва їнсѣрѣкѣдїєнїлє ка фѣтѣ дн сїстє-ма Іаї Бакѣ, карє нїмїчєскѣ дрєпѣтрїлє мѣнїчїпалє шї прєтїндє конгрєгацієнї гєнєралї, сєрѣ пѣ їнтрєдїрїлє комїтєтєлорѣ дн 1848.) (Вє зрѣма).

Сєкїлѣ нѣстрѣ є дє азѣрѣ,
Кѣндѣ вїєдїѣ-ѣмѣ арѣта!

Тѣтѣ пѣпѣрѣ шї вє фї фазѣрѣ
Сѣртєї — знє дє вє стє!

Шї дє пѣ сє вє лѣса,
Тѣтї шїрєдїї-алѣ дншїєлє?

— b.